

Desmond Dinan: Europe Recast. A History of European Union.

Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004; xv + 371 blz.; £ 18,99 ISBN 0-333-98734-9

De uitbreiding van de EU in mei 2004 met tien nieuwe lidstaten lijkt symbolisch voor de Europese eenheid. Desalniettemin moet men zich niet vergissen, aldus de Amerikaan Desmond Dinan. De lidstaten worden niet in eerste instantie gemotiveerd door 'nebulous visions of European unity'. De Brusselse top van december 2003 toonde aan dat onderhandelingen tussen lidstaten eerder zijn gebaseerd op nuchtere berekeningen, op 'a narrow appraisal of their national interests rather than an idealistic presumption of the European interest' (blz. xiii). Tegen deze achtergrond stelt de auteur oorsprong en ontwikkeling van de Europese integratie te boek. Daarbij concentreert hij zich na een kort historisch overzicht over de oorsprong van de Europese gedachte en binnen het raamwerk van wisselende internationale verhoudingen op de institutionele en politieke ontwikkelingen, vanaf de Schuman Verklaring en de oprichting van de Europese Gemeenschappen in de jaren vijftig tot en met de Europese Unie van 2004. In genoemde Verklaring stelde de Franse minister van buitenlandse zaken, op een haastig bijeengeroepen persconferentie in mei 1950, een supranationale Gemeenschap voor Kolen en Staal voor ter oplossing van het Ruhr-probleem. Het was een belangrijke stap op weg naar Frans-Duitse verzoening. In een laatste hoofdstuk maakt de auteur de balans op. Europa is oneindig veel beter af dan vóór de Tweede Wereldoorlog. Ondanks kritiek op de EU denkt niemand eraan (ook Groot-Britannië niet) haar te verlaten; er komen alleen maar nieuwe leden bij.

Fascisme en communisme lijken verleden tijd; de democratie wordt thans eerder belaagd door apathie dan door extremisme. De slagvelden van Jena, Waterloo, Verdun en Normandië hebben plaatsgemaakt voor de vergaderzalen van Brussel, 'tidely furnished with bottled water'. 'It may be boring [...] but it is safe.' (*F.v.d.B.*)

R.T. Griffiths & D. Özdemir (red.): Turkije en Europa. Turkije en lidmaatschap van de Europese Unie.

Utrecht: Uitgeverij Lemma BV, 2004; 219 blz.; 27,- euro ISBN 90-5931-341-0

Deze bundel bevat de uitwerking van papers (aangevuld met enkele nieuwe essays) die werden gepresenteerd op de conferentie 'Turkey and EU Enlargement: Processes of Incorporation', in maart 2004 gehouden op de Bilgi Universiteit in Istanboel. Naast Turkse onderzoekers werkten ook wetenschapslieden van de Universiteit Leiden, de WRR en de Berlijnse Humboldt Universiteit eraan mee. Het zijn zorgvuldig uitgewerkte en geschakeerde opstellen, die in drie delen zijn gegroepeerd. Deel I bevat artikelen over de betrekkingen tussen de EU en Turkije in historisch perspectief (1923-2004); de opvattingen van Turken over Europa; een vergelijkend onderzoek naar de ideeën van Turkse emigranten in Frankrijk en Duitsland; en een artikel over de religie in beide gebieden. Een van de conclusies is dat de islam in Turkije zeer pluriform is en dat er een duidelijke scheiding is van kerk en staat, maar dat er 'naar onze maatstaven' toch sprake is van een 'te sterke controle en inhoudelijke invloed van de staat op de religie' (aldus Asbeek Brusse en Schoonenboom, twee medewerkers van de WRR, op blz. 81). Deel II is gewijd aan hervormingen die de afgelopen tijd in Turkije zijn doorgevoerd, waaronder constitutionele, bestuurlijke en financiële hervormingen en die van het bedrijfsle-

ven. 'Gezien de invloed van de dominante politieke cultuur van paternalisme' is de hervormingsbeweging 'werkelijk revolutionair te noemen'; in hoeverre de veranderingen succesvol en duurzaam zijn, moet uiteraard nog worden afgewacht (aldus U. Emek, verbonden aan de de Turkse State Planning Organization). In deel III komen de betrekkingen tussen Europa en Turkije wat betreft economische integratie (landbouw) en veiligheid aan de orde. Onder meer wordt aandacht geschonken aan het idee van Turkije als een bumper dan wel als een brug tussen 'Europa en de Rest'. Een van de conclusies van de auteurs van het essay dat de regionale veiligheid behandelt (Güvenç en Memişoğlu, verbonden aan de Bilgi Universiteit), is dat Turkije en Europa wat hun wederzijdse percepties van veiligheid betreft naar elkaar toe zijn gegroeid als gevolg van de europeanisering van het Turkse binnen- en buitenlandse beleid en de verbreding van 'het strategisch perspectief' van de Unie zelf (blz. 197/198). (*F.v.d.B.*)

Bruno Coppieters e.a.: Europeanization and Conflict Resolution. Case Studies from the European Periphery.

Gent: Academia Press, 2004; 258 blz.; ISBN 90-382-0648-8

Deze studie kwam tot stand in het kader van een door een Belgische overheidsinstelling: de 'Belgian Federal Science Policy Office' gefinancierd onderzoeksprogramma. Wetenschapslieden, afkomstig van de universiteiten van Brussel, Oxford en Pittsburg en van twee wetenschappelijke Europese instellingen gesitueerd in Brussel, werkten eraan mee. Nagegaan wordt wat de relevantie is van het proces van europeanisering voor de oplossing van vier afscheidingsconflicten in de periferie van Europa, die wordt gezocht in federale arrangementen. Het gaat daarbij om Cyprus, dat sinds 1974 verdeeld

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg. Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door Suzette de Boer (S.d.B.), projectmedewerkster mensenrechten en rechten van minderheden in de Russische Federatie bij het Instituut Clingendael en Fenna van den Burg (F.v.d.B.).

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website: www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

is in een Grieks en een Turks gedeelte; *Montenegro en Servië*, die thans in een precair los federaal verband staan dat onder zware druk van de EU tot stand is gekomen; *Moldova*, dat een conflict kent met de regio-Transnistrië, die sinds 1990 *de facto* onafhankelijk is (tegenstrijdige voorstellen van de kant van de OVSE en de Russische Federatie boekten tot nu toe geen succes); en ten slotte het conflict-*Georgië-Abkhazië* (dit laatste gebied scheidde zich na de oorlog van 1992-93 af en is eveneens *de facto* onafhankelijk; tot nu toe faalden pogingen van de kant van de VN de kwestie van de politieke status van dit gebied bevredigend op te lossen). Na een algemeen gedeelte waarin de mechanismen van de europeanisering en de potentiële rol van Europa en die van 'externe' organisaties en mogelijkheden worden behandeld, alsmede de moeilijkheden die zich daarbij voordoen, volgen gevalstudies van deze vier conflictgebieden. Tegen de achtergrond van hun geschiedenis en de evolutie van het onderhavig conflict wordt de rol van de EU bij het al dan niet oplossen van de conflicten geanalyseerd. Aan het eind van iedere analyse worden mogelijke toekomstige oplossingen en scenario's besproken. (F.v.d.B.)

Marius Broekmeyer: Stalin, the Russians, and Their War, 1941-1945 (vertaald door Rosalind Buck).

Madison, WI: The University of Wisconsin Press, 2004; 315 blz.; \$ 60,= (hardback)/\$ 22,95 (paperback)
ISBN 0-299-19594-5

Dit boek is de Engelse vertaling van het in 1999 goed ontvangen *Stalin, de Russen en hun oorlog: 1941-1945*. Het heeft als doel het menselijk aspect tijdens de oorlog in de voormalige Sovjetunie zichtbaar te maken. Dit is typerend voor de benadering van Broekmeyer, die in zijn werk het veelal verborgen persoonlijk leed over het

voetlicht brengt. Broekmeyer constateerde eerder al dat in de Sovjetunie alles werd geteld behalve de mens. Hij wil hier tegenwicht aan bieden en zijn boek is daarom voornamelijk gebaseerd op artikelen, essays en memoires van mensen die de oorlog zelf hebben meegemaakt. De bronnen dateren van na 1985, omdat publikaties voor die tijd aan censuur waren blootgesteld. De vaak schokkende getuigenissen zijn chronologisch geordend in de eerste twee delen van het boek, die de aanloop van de oorlog en de oorlog zelf weergeven. Het derde deel gaat in op de beleving van de oorlog van diverse groepen mensen, zoals vrouwen, joden en krijgsgevangenen. Het laatste deel schetst de geschiedenis van de oorlog in Sjadrinsk, een klein dorpje in de Oeral, en het gevecht van de inwoners om de gruwelijkheden van de oorlog en de voedseltekorten te boven te komen. Broekmeyer citeert een generaal die eens stelde dat het verschil tussen een historische en een literaire benadering is als het verschil tussen een topografische kaart en een landschap. Het landschap dat Broekmeyer toont, is verschrikkelijk en angstaanjagend. De getuigenissen, impressies, herinneringen en opinies van ooggetuigen onthullen de zwartste schaduwzijden van de roemruchte 'Overwinning van de Grote Vaderlandse Oorlog' en tonen dat de oorlog niet alleen tegen de vijand gericht was, maar ook tegen het eigen volk. (S.d.B.)

Vincent Kronenberger & Jan Wouters (red.): The European Union and Conflict Prevention. Policy and Legal Aspects.

Den Haag: T.M.C. Asser Press, 2004; xxix + 614 blz.; \$ 170,=
ISBN 90-6704-171-8

In 25 essays wordt in deze studie het Europese 'conflict-preventiebeleid' aan een nader onderzoek onderworpen.

Het gaat daarbij om preventie van gewelddadige conflicten en deze moet worden onderscheiden van 'conflict management' en 'conflict resolution'. Deel 1 bevat hoofdstukken over pogingen een 'set of indicators' te ontwikkelen die nodig zijn om tijdig preventieve maatregelen te kunnen nemen. In dit deel wordt, voor zover mogelijk, nagegaan in hoeverre bepaalde indicatoren betrouwbaar zijn en hoe zij in de praktijk gehanteerd werden. De hoofdstukken in deel 2 beschrijven en evalueren de staat waarin de huidige conflict-preventiestrategie en -praktijk zich bevinden. Institutionele en financiële dimensies komen aan de orde en bestaande instrumenten worden geanalyseerd. De vraag wordt gesteld of er een juist gebruik is gemaakt van het geheel dat aan instrumenten en beleid 'from "soft" to "hard" law measures' voorhanden is en dat aan preventie van geweld kan bijdragen. Dit deel vindt zijn afsluiting in twee gevalstudies: de (uiteindelijke) bemoeienissen van de EU met de Balkan, en de gebruikte strategieën in Zuidelijk Afrika. De artikelen in deel 3 gaan nader in op ervaringen en initiatieven van andere actoren dan de EU en op de samenwerking op het terrein van de conflictpreventie tussen hen en de EU. Het gaat daarbij om instellingen als de VN, de G8, de Wereldbank, de OVSE, de NAVO en de Raad van Europa. Deze samenwerking geschiedt overigens meestal op *ad hoc*-basis; een meer structurele en institutionele basis ontbreekt. In dit deel treft men een artikel aan van de hand van Edwin Bakker (onderzoeker bij Instituut Clingendael) over de samenwerking tussen de EU en de OVSE op het gebied van conflictpreventie. Er is tevens een overzicht van de betrekkingen van de EU met actoren als het Internationale Rode Kruis, NGO's en het zakenleven. (F.v.d.B.)